

7. Панченко В. Тисячолітній Загребельний. *ЛітАкцент* : веб-сайт. URL: <http://litakcent.com/2009/03/09/tysjacholitnij-zahrebelnyj/>

8. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2002. 832 с.

Гораш Вікторія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза другої половини ХХ століття в методичній парадигмі.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Зелененька І. А.

Юлія Гудзовська

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасне суспільство справедливо називають інформаційним. Коли контролювати вплив на свідомість особистості різних медіа стає все важче: ми відчуваємо на собі вплив інформаційного простору, проте його наслідки залежать від рівня формування медіаграмотності. У зв'язку з цим обмін досвідом науковців і методистів, педагогів – ініціаторів цього руху – щодо практичних аспектів медіаосвіти, зокрема шкільної, інтегрованої в процес предметного навчання, є у площині особливої актуальності. Наявна потреба глибокого аналізу поняття «медіаграмотність», методів та прийомів його формування в учнів.

Мета статті: дослідити поняття «медіаграмотність», проаналізувати форми, методи та прийоми медіаграмотності на уроках української літератури.

Вважається, що термін «медіаграмотність» походить від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Також використовуються

такі дефініції, як «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» тощо. Канадський науковець і консультант з питань медіаграмотності Кріс Ворсноп (Chris Worsnop) стверджує, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, вивчення медіа. Що більше ви вивчаєте медіа, то більше ви медіаграмотні, тобто медіаграмотність – це здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіатексти [4, с. 63].

Американський науковець Роберт Кюбі (Robert Kubey) вважає, що медіаграмотність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення в різних формах. Тобто фактично всі науковці сходяться на тому, що медіаграмотність – це набуті під час навчання навички аналізувати й оцінювати медіа [1, с. 66].

У наш час, коли інформаційні потоки поглинають маси, дуже важлива підготовка вчителя, оскільки навчання впродовж життя є особливо важливим саме для педагогів, які мають бути лідерами змін.

Підтримуємо думку, що «медіаграмотний вчитель має володіти такими компетенціями:

- бути готовим до педагогічної діяльності в умовах реформування сучасного загальноосвітнього навчального закладу, реалізації концепцій упровадження медіаосвіти в Україні та «Нова українська школа»;
- володіти системою теоретичних знань і професійних умінь, які допоможуть йому формувати медіаграмотну особистість школяра, виховувати свідомого громадянина України;
- співвідносити теоретичні знання із практичними потребами сучасної школи, втілювати нові методичні ідеї в практику викладання предметів закладу освіти;
- розвивати власні пізнавальні інтереси, прагнення до вдосконалення своєї професійної підготовки» [5, с. 41].

На нашу думку, урок української літератури з елементами медіаграмотності – один з важливих елементів медіаосвіти в Україні, оскільки

розвиває критично-аналітичне мислення, що допомагає орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати явища та події в час прискореного науково-технічного прогресу. Такий урок сприяє вихованню національно-мовної особистості, надає можливість більш ефективно формувати мовну, комунікативну, мовленнєву та соціокультурну компетенції в різних сферах крізь призму літературних жанрів, повноцінно застосовувати диференційований особистісно орієнтований та розвивальний підходи, враховуючи психологічні особливості кожного учня.

Аналіз змісту чинних навчальних програм з літератури для 5-11 класів [6; 7] підтверджує їх значний медіаосвітній потенціал, при цьому різні тематичні розділи дозволяють реалізувати різні аспекти медіаграмотності.

Найбільш ефективні способи інтеграції медіаграмотності в урочну діяльність можна узагальнено представити у вигляді таблиці 1:

Таблиця 1.

Способи інтеграції медіаграмотності

Напрями	Види діяльності
Використання контенту підручника як медіатексту	– визначення достовірності інформації; – перевірка джерел; – виявлення фейкової інформації.
Аналіз інформаційного простору художнього твору	Читання тексту, спрямоване на пошук відповідей на запитання: – Чи достовірна ця інформація? – У якому інформаційному просторі відбуваються події? – Про що свідчать оголошення, записки книги, газети, листи, використані автором для реалізації художнього задуму?
Створення медіатексту	- попереднє декодування медіатексту (суцільного тексту, графічного, аудіо-, візуального тексту);

	- написання твору, есе, оглядів, рецензії, мініатюри; - створення реклами, газети в контексті художнього твору; - створення буктрейлера; - проведення літературного флешмобу; - віртуальне інтерв'ю з автором, літературним персонажем; - ведення блогу героя, автора; - створення колажу, постера, ілюстрації, аудіокниги; - постановка вистави; - редагування статті в Вікіпедії.

Проаналізувавши працю П. Саваріна, ми виокремили цікаві та корисні, на нашу думку, методи впровадження медіаграмотності на уроках української літератури:

- **Вправа «Інформаційний пакет»** – добір детальних відомостей про автора. Наприклад, при вивченні творчості Тараса Шевченка, звертаючи увагу на те, що письменник був антропологом.

- **Вправа «Прес-реліз»** – це позитивне повідомлення про діяльність письменника або про історію написання твору. Вид роботи містить відповіді на такі запитання: *Хто зробив? Що зробив? Де зробив? Коли зробив? Чому зробив? Для чого зробив? Як зробив?* Можна додати ілюстрації, фото. Повідомлення оформлено на фірмовому бланку. На бланку можна вказати телефон та ім'я менеджера для отримання додаткової інформації.

- **Вправа «Побудуй аргумент»**. Виконується на підготовленому аркуші. Ця вправа сприяє формуванню вміння створювати власне висловлення. Так, під час вивчення твору Володимира Винниченка «Федько-халамидник» можна

запропонувати побудувати аргументи за тезою: «Федько – бешкетник чи сміливець?»).

• **Вправа «Намалюй ідею».** Суть вправи полягає у тому, щоб зобразити ідею, використовуючи моделі скетчінгу, тобто своєрідне розташування тексту на фліпчартах або в зошиті [3, с. 178–215].

Також пропонуємо використовувати на уроках української літератури й такі розроблені вправи, які допоможуть сформувати медіаграмотну особистість:

✓ **Метод «Розмалюй».** Його варто застосовувати після перегляду екранізацій художніх текстів. Суть полягає у тому, що при перегляді уривку з фільму, особливо чорно-білого, наприклад, «Хазяїн» (1979), можна запропонувати учням подумати над запитанням: яких кольорів ви додали б, якби були режисером? При виконанні подібних завдань є сенс користуватися «Колесом емоцій» (див. рис. 1):

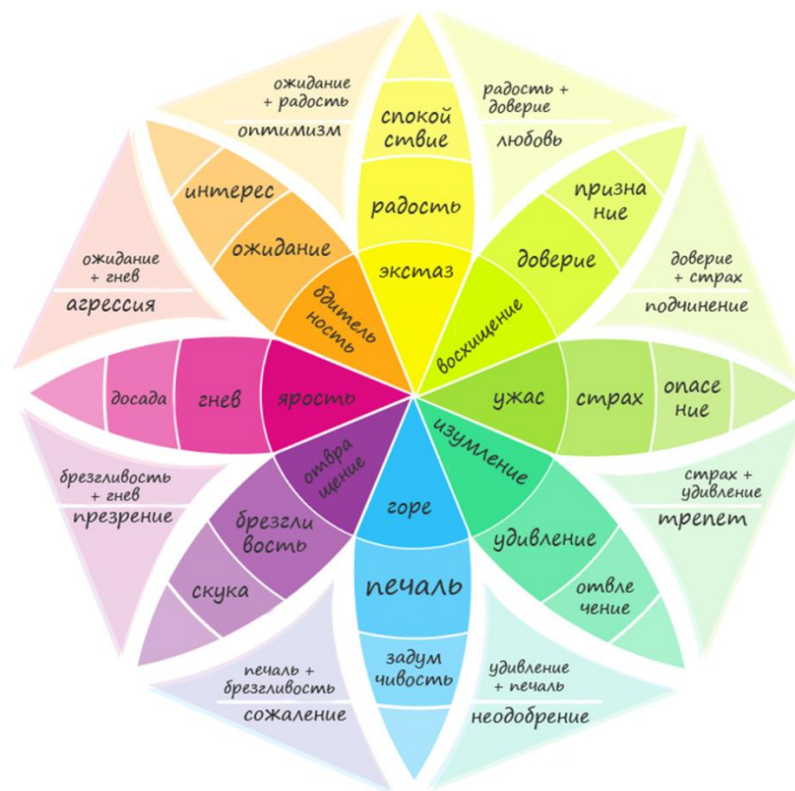

Рис. 1. Колесо емоцій

✓ **Метод «Створення мемів».** Мемі – це хіт, який став для дітей дуже цікавим явищем. Вони їх розглядають, аналізують, тому доцільним буде запропонувати створити мем про письменника чи його твір. Якщо це готові мемі, потрібно їх обговорити та дослідити, де правда, а де вигадка, наводячи аргументи.

✓ **Метод «Робота з фото».** Будь-яка світлина несе певний зміст. Відповідно, з фотографією треба вміти працювати, виокремлювати її меседж. Тому доцільно запропонувати учням знайти зайве фото з-поміж портретів письменників. У такий спосіб вони зможуть розмежовувати того чи того митця. Те саме можна зробити і з творами, наприклад, з чотирьох фото, де зображені обкладинки книг, вилучити зайву світлину (на зображеннях – назви 3 повістей та 1 роману).

✓ **Метод «Телеведучі».** Використовуючи цей метод, школярі зможуть наводити факти з життя письменників, імітуючи обрані ними TV-програми. Наприклад, діти в ролі телеведучих і самих героїв твору намагаються відповісти на запитання: «Чому Кайдашиха й Мотря не змогли вжитися в одній хаті?» у програмі «Говорить Україна» та «Битва екстрасенсів», ураховуючи специфіку програм.

✓ **Метод «Соціальні мережі».** Учні пропонується, детально дослідивши біографію певного письменника, створити йому сторінку в Instagram чи Facebook. Або ж запропонувати відгадати митця, враховуючи окремі пости в його соціальних мережах.

✓ **Метод «Викрутка».** Школярам пропонується переглянути картинки з перекрученими цитатами чи фактами про майстрів слова або їх твори. Завдання полягає в тому, щоб знайти фейкову інформацію та довести, що це фейк. Наприклад: *Правда чи фейк, що Лукаш зрубав і продав правічного дуба?*

Ми вважаємо, що вчителям варто пропонувати учням домашні завдання, які мотивують до створення власної медіапродукції:

- підготувати за літературним твором комікси чи малюнки;

- дотримуючись всіх вимог, що висуваються до рекламного продукту, прорекламувати художній твір (буктрейлер);
- створити мініфільм чи анімаційний ряд;
- дібрати музику, співзвучну настрою поезії;
- за допомогою інтернет-ресурсів опрацювати джерела інформації про письменника; створити домашню інтернет-сторінку або блог, розмістивши власні мініроздуми про особистість митця;
- упорядкувати бібліографію з теми, що вивчається, використовуючи паперові носії та мережеві ресурси;
- створити ментальну карту художнього твору тощо.

Отже, підготувати дитину до ефективної взаємодії з медіа, навчити учнів критично мислити, інтерпретувати медіатексти, навчити не лише користуватися різноманітними медійними засобами, а й розумітися на закономірностях їх функціонування, особливостях технологій впливу засобів масової інформації – одне з важливих завдань сучасного вчителя. Зазначені вище методи та прийоми допоможуть сформувати основи медіаграмотності школярів, адже їх можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Вважаємо, що доцільно буде впроваджувати їх на таких уроках, як-от: урок засвоєння нових знань, умінь, навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; урок узагальнення та систематизації знань; урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок.

Підсумовуючи, можна сказати, що навчити дітей медіаграмотності завдання не з легких. *Медіаграмотність* – це знання, уміння та навички грамотної орієнтації в сучасному медіапросторі, розуміння основних принципів функціонування різних медіа й аналіз інформації – її оцінка, фільтрація. Потрібно звернути увагу на те, що уроки української літератури з використанням елементів медіаграмотності не лише формують медіаграмотних учнів, а й сприяють розвитку предметних і ключових компетентностей, які передбачені в Державному стандарті [2].

Отже, ключовим принципом впровадження медіаграмотності в освітній процес є формування критичного мислення і всього, що з ним пов'язане. Слід навчити школярів піддавати сумніву будь-яку інформацію. А звідти починати запитувати: хто, навіщо, кому це вигідно, хто замовник? Учитель навчає учнів, що будь-що завжди є репрезентацією, це чиєсь відтворення. А відтак – вчить розуміти, що навіть правда висвітлюється по-різному. Варто аналізувати: чия це правда, чому так висвітлена тощо. Важливо не допускати, щоб діти займалися медіаторчістю без уміння аналізувати та розбиратися в темі, оскільки це призводить до створення неякісної медіаінформації.

Основні методи та прийоми роботи з учнями, описані у статті, сприяють формуванню особистості, здатної критично сприймати інформацію, аналізувати її, адаптувати, а також допомагають школярам відчувати себе активними творцями медіатекстів.

Література

1. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011. URL: <https://cutt.ly/CnFWcmX>
3. Саварін П. В. Підготовка майбутнього викладача технічних дисциплін до застосування медіатехнологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2017. 270 с.
4. Чемерис І. М. Медіаосвіта за кордоном: теорії медіаосвіти та коротка історія розвитку. *Вища освіта України*, 2006. № 3. С. 104–108.
5. Чернова Л. О. Медіаграмотність як ключова компетентність сучасного вчителя. *Science, Research, Development. Pedagogy* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 3. URL: <https://cutt.ly/TnFmunG>
6. Українська література. Програма. 5-9 класи. Київ. 2017. URL: <https://cutt.ly/5nFmmH4>

7. Українська література. Програма. 10-11 класи. Київ. 2017. URL: <https://cutt.ly/BnFmApF>

Гудзовська Юлія – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: медіаграмотність на уроках української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.

Валерія Загурна

МЕТОДИКА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ В СЕРЕДНІЙ ЛАНЦІ ЗЗСО

Сьогодні активний розвиток мовної особистості, яка здатна вільно спілкуватися в будь-якій сфері суспільного життя, – одне з важливих завдань, що постали перед сучасною освітою. Останнім часом у навчальних закладах різних типів усе більше уваги приділяєть розвитку лінгвістично обдарованих учнів – майбутньої української еліти, котра, безперечно, зможе сформувати й гідно підтримати державний імідж на світовому рівні. У зв'язку з цим науковці та методисти одноставно стверджують, що суспільству необхідні люди, які мислять не шаблонно, вміють шукати нові шляхи розв'язання запропонованих завдань, знаходити вихід з проблемної ситуації [1, с. 194].

Проблема обдарованості віддавна стала предметом наукового вивчення для цілого ряду дослідників. Перші спроби її потрактування спостережено ще в працях античних мислителів (Августина, Арістотеля, Платона та ін.), у яких порушено питання творчих здібностей. Відтоді обдарованість стала предметом особливого інтересу науковців, зокрема у працях Г. Айзенка, О. Амацьєва, О. Антонової, А. Богуш, Г. Бурменської, Н. Гавриш, Ю. Гільбух, М. Гнатко, С. Гончаренко, В. Давидова, Д. Ельконіна, Т. Комарової,